

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNİN TÜRKİYE BÖLGESEL GELİŞME POLİTİKALARINA ETKİLERİ

Abidin ÖNCEL

Sakarya Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr.

E-posta: aoncel@sakarya.edu.tr

Özet

Avrupa Birliği (AB) 'ne aday bir ülke olarak Türkiye, bölgesel gelişme politikalarını belirlerken, özellikle 1999 Helsinki zirvesi sonrasında adaylık sürecinden etkilenmektedir. Günümüze kadar söz konusu süreç kapsamında bazı önemli kurumsal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve uygulamasına geçilmiştir. Ancak AB ile bütünleşme sürecinde gösterilen çabalara rağmen halen Türkiye'yi önemli zorlukların beklediğini söylemek mümkündür. Özellikle AB bölgesel politikalarına uyum çalışmalarının devam ettirilmesi, ülke ekonomisinin rekabet gücünün artırılması, bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması gerekliliği bu zorlukların başında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB-Türkiye İlişkileri, Bölgesel Gelişme Politikaları, Bölgelerarası Gelişmişlik Farklılıkları

Alan Tanımı: Bölgesel Kalkınma (İktisadi Kalkınma)

“THE EFFECTS OF THE PROCESS OF MEMBERSHIP OF TURKEY TO EU” ON THE REGIONAL DEVELOPMENT POLICIES OF TURKEY

Abstract

As a candidate country in order to participate to EU, Turkey has been affected deeply from the candidacy process especially after Helsinki Summit, dated 1999, when Turkey determines its regional development policies. Until today, some important institutional and legal arrangements within the scope of this process were carried out and these applications were started. On the other hand, despite efforts which have been exercised for the process of the EU integration, it is possible to say that tough challenges are still waiting for Turkey. Especially continuing progress on harmonization of regional policies in the EU, enhancing the competitiveness of the country's economy, reduction of interregional differences are placed at the beginning of these difficulties.

Keywords: *EU-Turkey Relations, Regional Development Policies, Interregional Differences*

JEL Code: R58

1. GİRİŞ

Türkiye'nin AB'ye üyelik çabaları 1959 yılında gerçekleştirilen ilk üyelik başvurusundan günümüze kadar uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte, 1963 yılında Türkiye ile AET'yi Gümrük Birliği'ne götürecekt ve tam üyeliği sağlayacak Ortaklık Anlaşması imzalanması, 1980'de Topluluđun Türkiye ile ilişkilerini dondurması, 1987'de Türkiye'nin Tam Üyelik başvurusunda bulunması, 1995'de kabul edilen yasayla 1996'da Gümrük Birliği'nin başlaması, 1999'da Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsünün tanınması, 2001'de Katılım Ortaklığı çerçevesinde Türkiye'nin alacağı yardımların temelini oluşturacak Çerçeve Yönetmeliđin kabul edilmesi ve 2005'te Lüksemburg'da alınan kararla AB'nin Türkiye ile tam üyelik müzakereleri başlatması önemli satır başları olarak ifade edilebilir (DTM, 2007:506-521). AB'ye aday bir ülke olarak bölgesel politikalarını AB ile uyumlu hale getirmeye ve bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını gidermek üzere AB'nin kaynaklarından faydalanmayı amaçlayan Türkiye'nin özellikle 1999 Helsinki zirvesi sonrasında bölgesel gelişme politikalarını belirlerken söz konusu süreçten etkilendiği görülmektedir.

Türkiye'de mevcut bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları sorunu aynı zamanda AB'ye üyelik önünde önemli bir engel olarak durmaktadır. Bu kapsamda Birliğe katılımın önemli bir koşulu olarak bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının kabul edilir bir düzeye indirilmesi gerekmektedir. Birlik, AB Bölgesel Politikası kapsamındaki mali desteğin ve yapısal araçların Türkiye'ye de sağlanabilmesi için Türkiye'nin yapması gereken çalışmaları ve bölgesel farklılıkları azaltabilmek için koyduğu hedefleri Katılım Ortaklığı Belgeleri (KOB)'nde ve bu alanda kaydedilen gelişmeleri ise İlerleme Raporları'nda değerlendirmektedir (İKV, 2009a:23). Günümüze gelinceye kadar söz konusu süreç kapsamında bazı önemli kurumsal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve uygulamasına geçilmiştir. Türkiye'nin sürece uyum sağlamak için gerçekleştirdiği bu uygulamaları ele almadan önce AB'nin bölgesel kalkınma politikalarında yaşanan dönüşümler ve aday bir ülke olarak Türkiye'nin yararlanabileceği fon uygulamalarından kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

2. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARINDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER

Bölgesel politikalarındaki paradigma değişimi ekseninde bir dönemlendirme yapmak gerekirse, AB bölgesel kalkınma politikalarının gelişimini üç farklı dönemde özetlemek mümkündür (Ertugal, 2005:4-5; Kumral, 2006:281; DPT, 2006:16): *Birinci dönem*, merkeziyetçi planlamanın, imalat sektörünün ve fiziksel sermaye yatırımlarının bölgesel kalkınmanın temeli olarak kabul edildiği 1980 öncesi dönemdir. Bu dönemde büyük ölçekli imalat sanayi üretimi kalkınmanın motoru olarak kabul edilmekte, bu amaçla bölgeye sermayenin çekilmesi ve fiziksel altyapının geliştirilmesi bölgesel kalkınmanın şartı olarak kabul edilmektedir. *İkinci dönem* 1980'li yıllarda başlayıp 1988 yılında bölgesel gelişmeye ilişkin reformların hız kazandığı ve 2004'e kadar devam eden dönemdir. Söz konusu dönemde “içsel büyüme yaklaşımı” uygulanan politikalarda baskın rol oynamakta, gerçekleştirilen yapısal reformlar kapsamında bölgelerin kullanılmayan kaynaklarının harekete geçirilmesi amaçlanmaktadır. *Üçüncü Dönem* ise günümüz bilgi ekonomisi ekseninde bölgesel gelişmeyi sağlayacak bileşenlerin esas alındığı yeni dönemdir. Belirtilen dönemin bölgesel politika stratejisi Şubat 2004'de yayımlanan *AB Üçüncü Uyum Raporu*'nda şekillenmektedir. Buna göre 2007-2013 dönemini kapsayan yeni dönemde bölgesel politikaların öncelik alanları, “rekabet gücünün artırılması”, “ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması ve işbirliğinin geliştirilmesi” ile “sürdürülebilir büyümenin sağlanması” olarak belirlenmiştir (EC, 2004).

AB'nin yetkili organları tarafından bünyesindeki bölgelerin “refah düzeyleri” açısından dengesizliklerle karşı karşıya kalması durumunun Birlik içindeki “uyumu ve dayanışmayı”¹ tehdit edeceği gerçeğinden hareketle ortak bir “Bölgesel Politika” oluşturulması fikri benimsenmektedir². Bu amaçla “Bölgesel

¹ “Uyum (cohesion)” ve “dayanışma (solidarity)” ilkeleri AB'nin bölgesel gelişme politikalarında etkili olan iki temel ilkedir. *Uyum* ilkesi, bir yandan AB bölgeleri arasında var olan gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinin herkese kazanç sağlayacağı varsayımına, öbür yandan da az gelişmiş bölgeler ve aday ülkelerin Birliğe uyumunun sağlanması gerektiği anlayışına dayanmaktadır. *Dayanışma* ilkesi ise 1997 yılında imzalanan Amsterdam Anlaşmasının önsözünde yer almakta, buna göre ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamanın yolunun dayanışmadan geçtiği vurgulanmaktadır (Mengi ve Algan, 2003:182).

² AB bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik politikaların temeli 1957 Roma Antlaşması'yla atılmış olmasına rağmen, 1970'lerin başlarında, zayıf ülkelere kıyasla güçlü ülkelerin ekonomik entegrasyonun nimetlerinden daha çok yararlanacakları yönündeki endişeler

Kalkınma ve Yapısal Araçların Koordinasyonu” başlığı AB müktesebatı içerisinde ayrı bir başlık olarak yer almaktadır. Söz konusu başlık aynı zamanda Haziran 2005’te Lüksemburg zirvesinde AB’nin Türkiye ile katılım müzakerelerini sürdüreceğini belirttiği 35 başlıktan birisidir (İKV, 2009b). Bölgesel Politikanın uygulanması kapsamında nispeten dezavantajlı konumda bulunan bölgelere istihdam ve ekonomik kalkınmada yardım etmek için Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Balıkçılığı Yönlendirme Finans Aracı olmak üzere dört Yapısal Fon kullanılmaktadır (Uyanık, 2004:16). Söz konusu dört fonun yanı sıra, AB’nin en az gelişmiş üyelerine yönelik olarak kullandığı bir diğer fon “Uyum Fonu³” dur. Ancak AB’nin bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik uygulamaları sadece Birlik içindeki bölgelerle sınırlı olmayıp aynı zamanda genişleme sonrasında dengesizliklerin artmasını engellemek amacıyla (Mengi ve Algan, 2003:188) aday ülkeleri kapsayan programları da bulunmaktadır. Bu çerçevede “Katılım Öncesi Mali Yardımlar” olarak ifade edilen programlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir (DPT, 2006: 23; İKV, 2009a:18; Reever, 2005:43):

- ISPA: Katılım öncesi yapısal politika aracı olarak ifade edilebilecek bu program, çevre ve ulaşım projelerinin finansmanını amaçlamaktadır.
- SAPARD: Tarım ve kırsal kalkınma için özel katılım programı şeklinde ifade edilen bu program, üyeliğe hazırlıkta kırsal alanların ve tarımın geliştirilmesi için finansal desteği sağlamaktadır.
- PHARE: Kurumsal kapasite, Topluluk programlarının geliştirilmesi, bölgesel ve sosyal kalkınma ve sanayinin yeniden yapılandırılmasını amaçlayan bu program, aday ülkelerde devlet ve yönetim aygıtlarının güçlendirilmesi için kullanılmaktadır.

gündeme gelmiş ve bu tartışmalar sonucunda 1974 Paris Zirvesi’nde ortak bir “Bölgesel Politika” oluşturulması konusunda mutabakata varılmıştır (DPT, 2006:16-17).

³ 1999 Berlin Avrupa Konseyi kararına göre 2000-2006 dönemi için söz konusu fondan yararlanmak isteyen ülkelerin kişi başına GSYİH’sının AB ortalamasının %90’nın altında olması gerekmektedir. 2007-2013 yıllarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenen Mali Çerçeve kapsamında da bu kuralın aynen uygulanması kararlaştırılmıştır (İKV, 2009a).

Yukarıda ifade edilen üç araç esas itibariyle 2000-2006 döneminde AB'ye üye olacak 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi⁴ için belirlenmiştir. 2007 yılı sonrasında ise 2007-2013 dönemini kapsayacak şekilde IPA (Üyelik Öncesi Destek Fonu) adı altında yeni bir katılım öncesi araç kullanılmaya başlanmıştır. IPA, asıl olarak tüm katılım öncesi mali yardımları tek bir program altında toplamakta, Hırvatistan ve Makedonya ile birlikte Türkiye'nin Toplulukla uyum ve kırsal kalkınma politikalarının desteklenmesi için önemli fırsatlar sunmaktadır (Reevers, 2006:34). IPA kapsamında, bölgesel kalkınma bileşeni altında Türkiye için ulaşım, çevre ve KOBİ'lerin desteklenmesi alanlarına odaklanan bazı programlar da geliştirilmiştir (Varol ve Eceral, 2008:13).

AB bünyesinde bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasını hedefleyen Fon uygulamaları bu şekilde ifade edildikten sonra, söz konusu fonların hangi kıstaslara göre uygulanacağını kısaca izah etmek gerekirse; AB Komisyonu'nun bu kapsamda belirlemiş olduğu üç öncelikli ana hedeften⁵ bahsetmek gerekir. AB Yapısal Fonlarının yaklaşık %94'ü bu hedefler kapsamındaki bölgelerin kullanımına ayrılmıştır (DPT, 2006:22). Bu hedefler ve kapsamına aldığı bölge tipleri şu şekilde özetlenebilir (Elmas, 2005:3; Uzay, 2005:111; İKV, 2009a:4-5):

- 1) Kalkınmada Geri Kalmış Bölgeler (Hedef 1): Kişi başına gelirin Birlik ortalamasının %75'inin altında olduğu bölgeler ile nüfus yoğunluğu düşük olan bölgeler bu kapsamda değerlendirilmektedir.
- 2) Yapısal Krizdeki Bölgeler (Hedef 2): Daha önce sanayi merkezi olup da durgunluğa girmiş ve yoğun işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan bölgeler.
- 3) İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi (Hedef 3): Hedef 1 alanına girmeyen tüm bölgeler bu kapsamda değerlendirilmekte; eğitim, öğretim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını desteklemeyi hedeflemektedir.

⁴ 1 Mayıs 2004 tarihi itibariyle AB'ye üye olan bu 10 ülke Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'dır.

⁵ 1994-1999 dönemi için 7 başlık altında düzenlenmiş olan söz konusu hedefler, Gündem 2000 belgesi kapsamında 2000-2006 dönemini kapsayacak şekilde fon tahsisinde yoğunlaşmaya gitme gereğince 3 başlık altında toparlanmıştır. Önceki sınıflandırmaya göre fon hakkı olupta yeni düzenlemeye göre kapsam dışında kalan bölgeler için 2005 yılına kadar "geçiş desteği" adı altında 183 Milyar ECU'luk bir fon oluşturulmuştur (Elmas, 2004:127).

Yukarıda ifade edilen hedeflere göre Yapısal Fonlardan yararlanabilmek için üye ülkelerin bölgesel ve sektörel gelişme planlarını hazırlamaları gerekmektedir. Avrupa Komisyonu hazırlanan bu planları değerlendirerek belli bir zaman dilimini kapsayacak şekilde söz konusu planların desteklenmesine onay vermektedir. Bu üç hedef program haricinde Yapısal Fonların yaklaşık %5,35'lik bölümünün tahsis edildiği *Interreg*, *Urban*, *Leader+* ve *Equal* adı altında "Topluluk Girişimleri Programları"⁶ ile %0,65'lik bölümünün tahsis edildiği "İnovatif Tedbirler ve Teknik Yardım"⁷ programı da bulunmaktadır (Can, 2004:88). Bu programlar da dahil edildiğinde 2007-2013 dönemi için belirlenen hedefler⁸ çerçevesinde toplam 347,410 milyar Euro'luk bütçe bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması için geri kalmış bölgelerin kullanıma açılmıştır (EC, 2008a:26). Ülke genelinde GSYİH ortalamaları, AB ortalamasının %75'inin altında bulunan Türkiye, AB'ye tam üye olması halinde söz konusu fonlardan faydalanabilecektir. Hâlihazırda ise AB'ye aday ülke statüsü ile IPA kapsamındaki yardımlardan faydalanmaya devam etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin AB bölgesel politikalarına uyum çabaları ve bu kapsamda gerçekleştirmiş olduğu kurumsal düzenlemeler ile söz konusu süreçte geliştirilen bölgesel kalkınma programlarının değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

3. AB'YE ÜYELİK SÜRECİNİN TÜRKİYE BÖLGESEL POLİTİKALARINA YANSIMALARI

⁶ Topluluk çapındaki sorunlara ortak çözümler bulmayı hedefleyen bu programlardan *Interreg* sınır bölgelerine, *Leader+* kırsal alanlara, *Equal* istihdamda ayrımcılıkla mücadeleye ve *Urban* ise kentsel alanlara yönelik programlarda kullanılmaktadır (Bilgili, 2006:66).

⁷ Hedef 1,2,3 kapsamındaki yardımların kalitesini yükseltmek amacıyla oluşturulan yenilikçi yöntem ve uygulamalar ile Yapısal Fonlara ilişkin Tüzük uygulamasıyla ilgili hazırlık, izleme, değerlendirme ve denetleme önlemlerine mali destek sağlamayı amaçlar (Bilgili, 2006:95)

⁸ Avrupa Konseyi'nin 2007-2013 dönemini kapsayan Üçüncü Uyum Raporu'nda bölgesel politikaların öncelikli hedefleri "Yakınsama", "Bölgesel Rekabetedebilirlik ve İstihdam" ve "Avrupa Bölgesel İşbirliği" olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır. *Yakınsama* hedefi önceki uygulamalarda Hedef 1 kapsamında değerlendirilen bölgeleri kapsamakta ve bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması amacıyla ayrılan 347,410 Milyar Euro'luk bütçeden 282,9 Milyar Euro (%81,6) pay almaktadır. Söz konusu fondan yararlanma kistası yine "kişi başı GSYİH'nin AB ortalamasının %75'inin altında olması" durumudur. *Bölgesel Rekabetedebilirlik ve İstihdam* hedefi, yakınsama başlığı dışında kalan bölgelerde ekonomik gelişmenin ve değişimin sağlanmasını hedeflemekte ve bütçeden 55 Milyar Euro (%15,9), *Avrupa Bölgesel İşbirliği* hedefi ise, Birlik içerisinde uyumlu ve dengeli bir kalkınmayı hedeflemekte ve Bütçe'den 8,7 Milyar Euro (%2,5) pay almaktadır (EC, 2008a).

1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB üyeliğine aday bir ülke olduğu kabul edildikten sonra, Mart 2001'de AB Komisyonu tarafından ilk KOB hazırlanmıştır. Daha sonra 2003 yılında revize edilen belge, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında İlerleme Raporları sonuçlarına dayanarak, ihtiyaç üzerine yeni öncelikleri ortaya koymak üzere gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş şekliyle tekrar yayınlanmıştır. Söz konusu belgelerde AB'nin Türkiye'den beklentileri kısa ve orta vadeli programlar halinde belirtilmekte, üyeliğe hazırlanmak için KOB'da belirtilen öncelikler dikkate alınarak takvim ve spesifik önlemleri içeren bir "Ulusal Planın (UP)" hazırlanması istenmektedir (EC, 2008b:4-5). Bu kapsamda Türkiye'nin kısa ve orta vadede gerçekleştirilmesini taahhüt ettiği "AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nın ilki Mart 2001'de ikincisi ise Temmuz 2003'te kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Özaslan ve Akpınar, 2005:246). Avrupa Komisyonu ayrıca UP'nin bir eki niteliğinde ve Türkiye'nin AB'ye Ekonomik ve Sosyal Uyumuna yönelik katılım öncesi mali yardımların çerçevesini oluşturmak üzere 2004-2006 dönemini kapsayan bir ÖUKP hazırlamasını da talep etmiş, bu kapsamda ÖUKP (2004-2006) hazırlanarak uygulamaya konulmuştur (DPT, 2003). Bu planlar haricinde ilki 2001'de olmak üzere her yıl düzenli olarak "Katılım Öncesi Ekonomik Program"⁹ hazırlanmakta ve bu kapsamda AB üyelik sürecine uyum sağlanması hedeflenmektedir. Belirtilen dokümanlarda diğer uyum konularının yanında bölgesel politikaların uyumlaştırılması ve etkinleştirilmesi konusu üzerinde de durulmakta ve bu kapsamda bazı yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Burada ifade edilen tüm dokümanların içeriği önemli olmakla birlikte sadece konumuz açısından önemli görülen bazı hususlar üzerinde durulmaya çalışılmaktadır.

AB Komisyonu 2003 yılında yayınladığı "Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi"nde "Bölgesel Politika ve Yatırım Araçlarının Koordinasyonu" başlığı altında bölgesel politika alanındaki önceliklerini kısa ve orta vadede olmak üzere iki grupta toplamıştır. Komisyon orta vadede bölgesel kalkınma planlarını uygulamak üzere Düzey 2 seviyesinde bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasını istemekte, kısa vadede ise (İKV, 2003:16);

⁹ Bu programların sonuncusu 2008 yılında 2009-2011 dönemini kapsayacak şekilde "2008 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı" adı altında Yüksek Planlama Kurulunun 2009/7 Sayılı kararıyla kabul edilmiş ve Avrupa Komisyonu'na sunulmuştur (DPT, 2009:1).

- Hazırlanacak bir Ulusal Kalkınma Planı aracılığıyla bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasını amaçlayan ve NUTS 2 düzeyinde bölgesel kalkınma planlarının oluşturulmaya başlanması,
- Bu başlık altındaki müktesebatin uygulanmasını kolaylaştıracak yasal çerçevenin kabul edilmesi,
- Bu alanlarda kamu yatırımı için öncelik kriterlerini belirleyen çok yıllık bütçeleme usullerinin oluşturulması,
- Bölgesel kalkınmanın yönetimi için idari yapının güçlendirilmesini istemektedir.

2005, 2006 ve 2007 yıllarında güncellenen KOB'da ise bölgesel politikaların uyumlaştırılması kapsamında eksikliklerin tamamlanması amacıyla bölgesel politikayla ilgili çalışmalara devam edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'de söz konusu sürece uyum sağlanması amacıyla 2002 yılında NUTS'a uyumlu bir sistem olan İBBS düzenlenmiş, 2006 yılında Düzey 2 bölgeleri esas alınarak Kalkınma Ajanslarının Kurulmasına dair yasa yürürlüğü konmuştur. Bölgesel kalkınmayı yürüten idari yapının güçlendirilmesi amacıyla İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu ve Mahalli İdare Birlikleri Kanunları yeniden düzenlenmiş, bölgesel düzeyde Kalkınma Ajanslarıyla birlikte "Hizmet Birlikleri" nin oluşturulması kararlaştırılmıştır (İKV, 2009a). Bu gelişmelere ilave olarak AB-Türkiye Mali İşbirliği kapsamında ÖÜKP'de belirlenen 12 adet bölgesel kalkınma ve sınır ötesi işbirliği programına AB'den tamamı hibe olmak üzere belirli miktarda mali yardım yapılmıştır¹⁰. 2007-2013 döneminde ise yeni düzenleme çerçevesinde Türkiye IPA fonlarından yararlanmaya devam etmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin nüfusu dikkate alındığında aday ülkelerin üçte ikisi oranında yıllık yaklaşık 740 Milyon Euro alacağı belirtilmektedir. Yine yapılan bir hesaplama göre 2014 yılında tam üyelik halinde ise Türkiye'nin AB fonlarını kullanma kapasitesinin GSYİH'sının %0,69 olacağı varsayımı altında, AB'nin aktarabileceği kaynaktan Türkiye'nin

¹⁰ Bu çerçevede Doğu Anadolu Kalkınma Programı 45 Milyon Avro, TR82, TR83 ve TRA1 Bölgeleri Kalkınma Programı 52,33 Milyon Avro, TRA2, TR72, TR52 ve TR1 Bölgeleri Kalkınma Programı 90,67 Milyon Avro, TR90 Bölgesi Kalkınma Programı 24 Milyon Avro, GAP Bölgesi Kalkınma Programı 47 Milyon Avro, Türkiye-Bulgaristan Sınırötesi İşbirliği Programı 19,5 Milyon Avro ve Yunanistan-Türkiye Sınırötesi İşbirliği Programı kapsamında 1,452 Milyon Avro yardım almıştır (Ardıç, 2007; Reeves, 2006).

AB'ye yapacağı katkı çıkarıldığında net olarak 5,9 Milyar Euro alabileceği hesaplanmaktadır. AB fonlarını kullanma kapasitesi %1 seviyesinde olması durumunda net kaynak aktarımı 2014 yılında 7,9 Milyar Euro, 2020 yılında ise 10 Milyar Euro'ya çıkabileceği tahmin edilmektedir (Bilgili, 2006:74). Söz konusu rakamlar Türkiye için oldukça önemli bir kaynak niteliğinde olduğundan, AB'ye üyelik sürecinde kat edilen mesafe göz önüne alındığında Türkiye'nin daha çok çaba göstermesi gerektiği söylenebilir.

4. SONUÇ

AB ile bütünleşme sürecinde gösterilen çabalara rağmen halen Türkiye'yi önemli zorlukların beklediğini söylemek mümkündür. Özellikle AB bölgesel politikalarına uyum çalışmalarının devam ettirilmesi, ülke ekonomisinin rekabet gücünün artırılması, bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması gerekliliği bu zorlukların başında yer almaktadır. Bu zorlukların aşılması aşamasında IPA fonları yetersiz kalacağından ülkenin kendi kaynaklarını da kullanarak özellikle geri kalmış bölgelerde seçilen il merkezlerinin bölgesel ekonominin itici gücü olabilecek ekonomik büyüme ve istihdam merkezlerine dönüştürülmesi ve böylece bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının nispeten de olsa giderilmesi süreç açısından önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

Ardıç, Özgül, Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Planlama Çalışmaları, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Bilgili, Emine. *“Türkiye'nin Üyeliğinin Avrupa Birliği Bütçesine Muhtemel Etkisi”*, Çukurova Üniversitesi SBE Dergisi. 15:2, Adana, 2006, 61-80.

Can, Ergüder, Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme. Ankara:Asil Yayın Dağıtım, 2004.

DPT, Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006), Ankara:2003.

DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Politikaları ve AB'ye Ekonomik Sosyal Uyum Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara:2006.

DPT, 2008 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı, Ankara:2009

DTM, Avrupa Birliği ve Türkiye, 6. Baskı, Ankara:2007.

EC (European Commission), (2004), A New Partnership for Cohesion, Convergence Competitiveness Cooperation,

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm, [İndirme Tarihi: 28.09.2009]

EC (European Commission), (2008a), Analysis of the Budgetary Implementation of the Structural and Cohesion Funds in 2007,

http://ec.europa.eu/budget/library/documents/revenue_expenditure/expenditure/sf_implem_rep_2007_en.pdf, [İndirme Tarihi: 28.09.2009]

EC (European Commission), (2008b), Turkey 2007 Accession Partnership,

<http://www.ikv.org.tr/pdfs/KOB2007.pdf>, [İndirme Tarihi: 28.09.2009]

Elmas, Gülden. “Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye’de Bölgesel Politikalar”, Gazi Üniversitesi İİBF Ekonomik Yaklaşım Dergisi. 15:50, Ankara, 2004, 115-136.

Elmas, Gülden. “Türkiye’de Bölgesel Politikalar, Yeni Uygulama ve Öneriler”, Gazi Üniversitesi İİBF Yorum Bülteni, Ankara, 2005, 3-4.

Ertugal, Ebru. “Strategies for Regional Development: Challenges Facing Turkey on The Road to EU Membership”, Turkish Policy Quarterly, 4:3, 2005, 1-17.

İKV, (2003), Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/KOB2003-tr2.pdf>, [İndirme Tarihi: 26.12.2008]

İKV (2009a), “Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası”, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/85dc8f96.pdf>, [İndirme Tarihi: 23.09.2009]

İKV (2009b), “Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Araçların Koordinasyonu”, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/bolgesel.pdf>, [İndirme Tarihi: 23.09.2009]

Kumral, Neşe. “Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 7-8 Eylül 2006, Ankara, 2006, 275-287.

Mengi, Ayşegül ve Nesrin Algan, Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme: AB ve Türkiye Örneği, Ankara:Siyasal Kitabevi, 2003.

Özaslan, Metin ve Rasim Akpınar. “Türkiye’de Bölgesel Gelişme Politikaları”, I. Doğu Anadolu Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Elazığ, 2005, 236-252.

Reevers, Teresa. “*Regional Development in the EU and Turkey*”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 2006, 29-39.

Uyanık, Faik (2004), “*Regional Development Policy in Turkey: Perception and Implementation*”, Katholieke Universiteit Leuven Master of Arts in European Studies. <http://www.box.net/shared/0520t1d4qu>, [İndirme Tarihi: 25.06.2009]

Uzay, Nısfet, Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölge Kalkınma Ajansları, Ankara:Seçkin Yayınları, 2005.

Varol, Ç. ve T. Ö. Eceral, “*Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Çalışmalarının Uygulanma/Uygulanamama Süreçleri*”, 3. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Mersin, 2008.